

Oljeunge

Norsk Oljemuseum
ÅRBOK 2016

Oljeunge sju år etter

AV ASLAK SIRA MYHRE

Da Tore Renberg skreiv boka «Mannen som elsket Yngve» ga han stemme til oppveksten min. Den fengende og gripende fortellingen om Jarle Klepp, Helge Ombo og menneskene rundt dem, blei den definerende generasjonsromanen for oss som vokste opp på åttitallet. Fortellingen om freaker og sosser, pop og rock, øl, idrett og kjærlighetens galskap var et kinderegg av ei bok. Den var historien om overgangen mellom åtti og nittital for oss som blei forma da. Den ga Stavanger et litterært ansikt byen vår ikke hadde hatt siden Alexander Kielland fortsatt skreiv romaner. Men ikke minst, den blei boka som forma de nye generasjoners ide om fortida. Slik «Beatles» av Lars Saabye Christensen og «Hvite niggere» av Ingvar Ambjørnsen forma min forestilling og mine nostalgiske drømmer om seksti og syttitallet, forma Tore Renbergs fortellinger om Jarle Klepp totusentallets ide om slutten av det forrige århundre.

For meg er Yngve-romanen ikke bare en generell generasjonsopplevelse. Når jeg starter med å si at det er en stemme til akkurat min oppvekst, så mener jeg det langt på vei. Jeg har kjent Tore Renberg siden jeg så ham som karismatisk og ekstrovert vokalist i rockebandet Hekkan høsten 1988. Jeg drakk mine første øl på det verna kulturhuset Hansons Minde ved Tjensvollkrysset mens Tore sto på den provisoriske scenen og sang om «Blodfattige Bjarne» og andre karakterer fra bandets univers. Hans erfaringer er ikke mine, men så nært beslekta at de er til forveksling like. Jeg leste manuset til Yngve før den kom ut, og har fått æren av å være en av ingrediensene i karakteren Helge Ombo. En skjebne jeg for øvrig deler med Kristoffer Joner, som jeg også møtte første gang på den samme konserten. Helge har en dose av oss begge, slik vi framsto den gangen før alderen utstyrte oss med tvil og tvisyn.

Filmen Oljeunge har premiere på Norsk Oljemuseum. Foto: Shadé Martin/NOM

Jeg var stolt da boka kom ut, stolt da den blei en suksess, og enda stoltere da filmatiseringen gjorde våre erfaringer til allemannseie. Jeg er på langt nær sikker på at det var den sjarmerende formen for stolthet. Det er noe berusende ved følelsen av å bli sett, enten man står på en scene, oppttrer i mediene eller som her, blir beskrevet i en roman. Og «Yngve» gjorde virkelig at jeg blei sett, enda mer enn før. På pub, på gata, på jobb og på TV spurte folk meg om hva som var sant og hva som var påfunn, detaljer fra ei intens ungdomstid på Stavanger Katedralskole blei til fortellinger og oppmerksomhetsmagneter.

Kanskje var det denne erfaringen som gjorde at jeg nesten ti år etter at Tore begynte å oppsummere livet sitt i romanene om Jarle Klepp, begynte å tenke tanken på å skrive fram noe av det som ikke er å finne mellom Renbergs permer? Historien om olja? For mens musikk, demonstrasjoner og bygater er skildret i detalj, er olja i beste fall en bikarakter i «Yngve». En bikarakter som kalles «Oljeungen», som Jarle og Helge bare har forakt til overs for, oljeungen er en streiting, og en rikmannsunge fra Sølyst som bare duger til å krøsje fester hos.

«Oljeungen» er den eneste egentlige referansen til oljebyen Stavanger i Jarle Klepps univers. Men i Helge Ombos, i mitt og i byen vår sin historie er ikke olja en bikarakter. Det er heller ikke en rikmannsunge, eller en streiting. Olja i min oppvekst var utsikten fra vinduet mitt, jobben til far min og blikket stivt festa på oljepris og dollarkurs. Det var en konkret hverdag jeg hadde mista følelsen med etter å ha bodd i Bergen og Oslo i nesten tjue år. En konkret hverdag og historie som ikke bare jeg, men hele Norge så ut til å miste kontakten med. Politisk, personlig og kollektivt. Vi var blitt rike nå, rikdommens kilde lukta hverken roser eller champagne og blei forsøkt skrevet ut av historien. Og så var det spagaten mellom miljøhensyn og olje og industri. Og stolthetene min over det han far og di på Rosenberg hadde fått til.

Våren 2010 satte jeg meg ved skrivebordet og begynte å skrive det ut av meg. Ord for ord, side for side, oppveksten min, olja, stoltheten og redselen, og veien bort derfra. Debatten, fremmedgjøringen og galskapen i et land som har fått så mye melk at det tror det ikke trenger ku. Alt skreiv jeg ut. Jeg prøvde ikke å sminke meg, ikke

«Jeg var stolt da boka kom ut, stolt da den blei en suksess, og enda stoltere da filmatiseringen gjorde våre erfaringer til allemannseie.»

gjemme meg. Jeg er ikke forfatter, kan ikke gi liv til fantasien og gjøre den mer virkelig enn det som har hendt. Det kan Tore Renberg og di. Men jeg vokste virkelig opp med olja, som så mange av oss i Stavanger. Og så husker jeg ganske godt. Så det var det jeg prøvde å gjøre. Sette sammen minner til en fortelling som ikke bare handler om min erfaring, men erfaringene til oljeungene, oljefedrene og oljemødrene i Stavanger.

Det er sju år siden Oljeunge kom ut som et kapittel i boka «Herskap og tjenere». Teksten har levd et liv jeg ikke kunne forestille meg. Nå har den også resultert i en film på Norsk Oljemuseum. Å skrive om seg sjøl og tro at det du skriver også handler om andres erfaringer, er risky business. Da boka kom ut, slo Aftenbladet opp utsagnet «Olja er ikke heroin» over hele forsida. Jeg fikk ikke mange nye venner i Oslo etter det. Men da jeg leste teksten høyt for første gang, under Kapittelfestivalen på Sølvberget, og det satt voksne menn og gråt i salen, skjønnte jeg at det jeg huska ikke bare var min erfaring.

Følelsen av ikke å være med, av å bli skrevet ut av historien om norsk velstand og velferd, opplevelsen av å være et stort minus i miljøregnskapet, en prugelknabe i offentlig debatt, i stedet for et pluss i nasjonalregnskapet, og raseriet over å risikere liv og helse for å gjøre landet rikt og få glemsel som takk, var ikke bare min og mitt. Tvert om, i årene etterpå har jeg reist Vestland og strand rundt og snakket og lest fra boka. For fagforeninger,

oljeselskap, kommuner, næringsforeninger og pensjonistlag. Folk har villet høre og diskutere, de har klappet, ledd og grått.

Tore Renberg ga stemme til opplevelsen av å vokse opp på åttitallet. Han er en av landets beste forfattere, det er språket hans, fortellerstemmen og skriveevnen som gjør ham i stand til å skape historien for oss. I denne sammenhengen er «Oljeunge» ikke engang et appendiks. Men teksten har romma erfaringene til flere enn meg, og det har gjort at andre har kunnet spinne sine egne erfaringer inn i historien. Nå har oljemuseet gjort disse erfaringene til en del av fortellingen om Norge.